

עולם ההלכה

מכון סמיכה
ניישו ככל אחד
נוכח החכמה

גיליון ח' | שבת קודש פ' מקץ | כ"ז כסלו תשפ"ה

Rabbi Chaim Avraham Zakutinsky

עולם הנרות

עולם החנוכה

ראש ישיבתנו הרב מנחם מענדל פרעסקאט רב ומו"ץ בניו הייבן

Chanukah Candles and Shabbos

The time for lighting the Chanukah candles on Friday is after Plag Hamincha, before sunset, and should burn a half hour after Tzeis Hakochavim. Therefore, care should be taken to see that there should be enough oil in the Menorah at the time of the lighting, to burn for the required amount of time. One should preferably daven Mincha first and then kindle the Chanukah lights. However, if this is not possible, one may light first and then daven Mincha. One should rather daven Mincha with a minyan after lighting the Chanukah candles, then daven alone before lighting the candles.

רב סימון איידער

On Erev Shabbos, the Chanukah lights are kindled before the Shabbos candles, even if a man is lighting the Shabbos candles. The reason is that there is a view which holds that men are mekabel Shabbos when they light the Shabbos candles and melacha is then prohibited. Although most poskim disagree with this view, and feel that men are not mekabel Shabbos when lighting the Shabbos candles, the custom is to preferably conduct oneself accordingly.

However, if a man lit the Shabbos candles (and did not intend to usher in Shabbos), he may kindle the Chanukah lights afterwards. This Halacha concerns a man, who does not accept Shabbos by lighting the Shabbos candles. However, when a woman lights the Shabbos candles, the custom is that she does accept Shabbos and is prohibited from doing any melacha. Therefore, if she should, accidentally, light the Shabbos candles, she is no longer permitted to kindle the Chanukah lights. She should, instead, instruct another person to light for her (as long as it is before sunset) and recite the blessing "Lehadlik Ner Shel Chanuka" on her behalf. She may, however, recite "Sheasa Nissim".

The poskim debate whether one should light the Chanukah lights before reciting Havdalah on Motzei Shabbos Chanukah, or is Havdalah recited before kindling the Chanukah lights. In shul, the custom is to light Chanukah lights first. At home, however, since there is basis for both views, one should continue to conduct himself according to his own custom. If one has no specific custom, he should perform Havdalah first and then kindle the Chanukah lights.

[1] Refer to Shulchan Aruch 679, Mishnah Berurah 2 and Kitzur Shelah.
[2] Mishnah Berurah 679:1.
[3] See Shulchan Aruch, Rama, Mishnah

Berurah and Biur Halacha 681 for full discussion.
[4] Opinion of Harav Yosef Elyahu Henkin zt"l cited in Luach and of Harav Shimon Eider zt"l in Halachos of Chanukah page 44.

מנהג אכילת מאכלי חלב בחנוכה

שאלה

מנהג ישן בכל תפוצות ישראל לאכול מאכלי חלב וגבינה בסעודת חנוכה. נשאלתי מאחד מבני קהילתנו על טעם מנהגו זה ועל מקורו. מנהג זה, אם שמקובל הוא בקרב כל ישראל, לא מצינו שהובא בספרי המנהגים של חכמי אשכנז אשר משם מוצא רבים ממנהגים העתיקים. גם הטור והמחבר לא הזכירוהו. אמנם הרמ"א הביאו (ראה להלן). ובעזרי"ה נציע כאן רקע הענין.

אף הן היו באותו הנס

נקדים במימרא דרבי יהושע לו לוי בגמרא במסכת שבת (כג, א): "אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה, שאף הם היו באותו הנס". ורש"י מפרש "אף הן היו באותו הנס" בשני אופנים. א' שאף הם היו באותה הצרה וניצלו. ב' שעל ידן נעשה הנס. וזה לשונו: "שגזרו יוניים על כל בתולות הנישאות להיבעל לטפסר תחילה. ועל ידי אשה נעשה הנס".

מעשה של יהודית

זה שכתב רש"י שעל ידי אשה נעשה הנס, כוונתו על מעשה של יהודית. ולתועלת המעיין נעתיק כאן המעשה כפי שמופיע באוצר המדרשים (מדרש חנוכה): "תנו רבנן, בימי מלכות יון הרשעה גזרו על ישראל שכל מי שיש לו בריח בתוך ביתו יחוקק עליו שאין לשונאי ישראל חלק ונחלה באלוקי ישראל. מיד הלכו ישראל ועקרו בריחים שבבתיהם. ועוד גזרו שכל מי שיש לו שור יכתוב על קרנו שאין לשונאי ישראל חלק באלוהי ישראל. הלכו ישראל ומכרו שוריהם. ועוד גזרו עליהם שיהיו בוועלין נשיהן נדות. הלכו ישראל ופרשו מנשיהן.

ועוד גזרו שכל מי שנושא אשה תבעל להגמון תחלה ואחר כך תחזור לבעלה. ונהגו בדבר הזה שלש שנים ושמונה חדשים עד שנשאת בתו של יוחנן כהן גדול. כיון שרצו להוליכה אצל אותו ההגמון, פרעה ראשה וקרעה בגדיה ועמדה ערומה בפני העם, מיד נתמלא יהודה ואחיו חימה עליה ואמרו הוציאוהו לשריפה ואל יתגלה דבר זה למלכות מפני סכנת נפשות, שהעיזה פניה להיות ערומה בפני כל העם הזה.

אז אמרה לו היאך אתבזה לפני אחי ורעי ולא אתבזה בעיני ערל וטמא, שאתם רוצים למעול בי והולויך אותי לשכב אצלו. כיון ששמע יהודה וחבריו כך, נועצו יחדיו להרוג ההגמון. מיד, הלבישו הנערה בלבוש מלכות ועשו חופה של הדס מבית חשמונאי עד ביתו של הגמון. ובאין כל בעלי נבל וכיכור ובעלי זמר, והיו מזמרים ומרקדים עד שבאו לבית הגמון.

כיון ששמע ההגמון כך, אמר לשריו ועבדיו ראו אותם שהם מגדולי ישראל מזרע אהרן הכהן, כמה הם שמחים לעשות רצוני, ראויים הם לכבוד גדול. וציווה להוציא חוץ שריו ועבדיו, ונכנס יהודה וחבריו עם אחותו אצל ההגמון וחתכו ראשו ובזזו כל אשר לו. והרגו שריו ועבדיו ודרסו היונים עד גמירא חוץ מעיקר המלכות. וישראל שהיו בעיר היו בררת וברעד בשביל אותם בחורי ישראל. יצאה בת קול ואמרה, נצחו טליא דאזלו למעבד קרבא באנטוכיא, וחזרו אותם בחורים וסגרו השערים ועשו תשובה ועסקו בתורה ובגמילות חסדים.

כיון ששמע מלך יונים שהרגו ישראל הגמון שלו קבץ כל עמו ובא לפני ירושלם והביא אותה במצור, ונפחדו מאד היהודים. והייתה שם אשה אלמנה יהודית שמה ולקחה שפחתה והלכה אצל שערי ירושלם ואמרה הניחו אותי לצאת, שמא יעשה המקום נס על ידי, ופתחו לה ויצאה.

והלכה לפני המלך, ויאמר לה, מה תבקשי. ואמרה, אדוני, בת גדולים מישראל אנכי, ואחי נביאים, ושמעתי שהיו מתנבאים שמחר תיפול ירושלם בידיך. כיון ששמע כך שמח שמחה גדולה. והיה לו אחד מחכמיו שהיה רואה וחוזר בכוכבים והיה אומר רואה אני שישראל חוזרים בתשובה ואי אתה יכול להם, חזור למקומך. ונתמלא המלך חמה עליו וציווה לחטפו, ואסרו ידיו ורגליו לתלות אותו על העץ אצל ירושלם. ויאמר המלך מחר כתיפול ירושלם בידינו נהרוג אותה. והיה המלך מאמין לאותה יהודית ויאבה אותה ויאמר לה רצונך שתינשאי לי. ואמרה לו, אדוני המלך, איני ראויה אפילו לאחד מעבדיך. ואמנם כיון שלבך נוטה לזה, תעבי כרוז בכל המחנה שכל מי שיראה שתי נשים הולכות אצל המעיין אל יפגעו בהן לפי שצריכה אני לילך לשם לרחוץ עצמי ולטבול.

מיד העבירו הכרוז ועשתה כך, ועשה המלך משה גדול ושתו ונשכרו. ואחר כך הלכו כל אחד ואחד לאוהלו והמלך ישב בחיקה וישן, והלכה אותה יהודית ונטלה סייף שלו וחתכה ראשו ופשטה סדין עליו. והלכה עם ראשו של מלך אצל שערי ירושלם, ואמרה, פתחו לי השערים שכבר עשה הקב"ה נס על ידי. אמרו לה, לא דיין שזנית וקלקלת, אלא שבאת בעליה עמנו. מיד הראה להם ראשו של מלך, כיון

שראוהו פתחו השערים ויצאו והרימו קול, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

כיון ששמעו יונים כך, אמרו למחרת באים עלינו, והלכו למלך ומצאוהו בלא ראש. ונפל עליהם אימה ופחד וברחו כלם. וידפו ישראל אחריהם והרגו מהם כמה וכמה. כן יעשה הקב"ה נקמה בשונאיו מהרה ויחיש לנו ישועה ככתוב ובא לציון גואל".

זכר לנס של יהודית

ומצינו כבר בדברי הראשונים שמרמזים לעובדא הנ"ל כמקור למנהג אכילת חלב בחנוכה. והראשון להביאו הוא הר"ב במסכת שבת (י, א מדפי הר"ף) גבי הא דאיתא דנשים חייבות בנר חנוכה, וזה לשונו: שאף הן היו באותו הנס, ועל ידי אשה נעשה נס, דאמרין במדרש דבתו של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרותו וחתכה את ראשו וברחו כולם, ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה.

כדברים הללו מפורשים יותר בספר כלבו (סימן מד), וכע"ז באורחות חיים (הלכות חנוכה אות י"ב), וזה לשונו: נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס. ויש מפרשים שעל ידי אשה אירע להם הנס הגדול ההוא, ושמה יהודית כמו שמפורש באגדה. בת היתה ליחנן כהן גדול, והיתה ית תואר מאוד. ואמר המלך יון שתשכב עמו, והאכילתו תבשיל של גבינה כדי שיצמא וישתה לרוב וישתכר מן היין וישכב וירדם, ויהי לה כן, וישכב וירדם, ותקח חרבו וחתכה ראשו ותביאהו לירושלים. וכראות החיל כי מת גיבורם, וינוסו. ועל כן נהגו לעשות תבשיל של גבינה בחנוכה.

האחרונים המביאים טעם זה

וטעם זה הועתק גם בדברי האחרונים הקדמונים. המהר"י אבוהב בחידושו (סימן תרעה) מביא את דברי האורחות חיים הנ"ל. וגם המרש"ל בים של שלמה (בבא קמא פרק ז סימן לז) מביא המנהג, וזה לשונו: והר"ן כתב שנהגו לאכול גבינה בחנוכה. והטעם הוא נמי לפירסום מצוה, לפי שאמרין במדרש דבתו של יוחנן כ'.

וכ"כ המהרש"ל בשו"ת (סימן פה): מצוה לשמוח בחנוכה ומשום הכי קראו ימים טובים, והן ימי שמחה וכן פסקו הרמב"ם והמרדכי ארוך. ונהגו לאכול גבינה על פי הנס. וכן הביא הרמ"א (בסימן תרע סעיף ב): יש אומרים שיש לאכול גבינה בחנוכה, לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב. וכן העתיק הלבוש (שם סעיף ב): וי"א שיש לאכול גבינה וחלב באותן סעודות שהם מפילין שינה על האדם, זכר לנס שנעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב.

ונראה, שמדבריהם יוצא שמנהג אכילת חלב לא מנהגא בעלמא הוא, אלא שיש בזה קיום של פרסומי ניסא.

יהודית גלגול של יעל

ומדי דברי בו, ראוי לציין למה שכתוב בספר זכר דוד (לרבי דוד זכות זצ"ל: מאמר ג פרק צא, ורצ"ב ע"א) בשם ספר הגלגולים כ"י שיהודית היתה גלגול של יעל אשת חבר הקיני שמחקה ראש סיסרא כשמסרה עצמה לו, ודוגמת זה עשתה יהודית והביאה תשועה לישראל.

ויש להעיר שכמעשה יהודית כך מעשה יעל. יהודית האכילה את הטפסור חלב כדי להרדימו, כך עשתה יעל עם סיסרא, כמו שאמר הכתוב (שופטים ד, יט), "ותפתח את נאוד החלב ותשקהו ותכסהו". וע"ש ברד"ק שמפרש, השקותו חלב להכבידו כדי שיהיה נרדם.

וממשיך הזכר לדוד שם ומעשה יהודית היתה תיקון למה שמסרה חלב את עצמה לחרטום. שיהודית הכין תשועת ישראל בלי חטא שחנתה ראש אליפונג, כי בטרם שכב עמה הרגתו. ואף דקיי"ל (נזיר כג, ב) גדולה עבירה לשמה כו', וקאי על יעל שכל כוונתה היתה להתיש כחו של סיסרא, וגם היא לא נהנית כלל מעבירה שטובתו של רשעים רעה היא אצל צדיקים, עם כל זה הוצרה לתיקון כיון דסוף סוף עשתה עבירה. ובמעשה חנוכה נתקן החטא שאז היתה נקיה מחטא, כי הצליחה להרדימו על ידי החלב בלבד. וכענין זה כתב מהר"י פארדו בקהלת יעקב (שופטים, דף לו ע"ג) בשם הרמ"ע מפאנו.

טעם נוסף להמנהג

בספר ימי שמונה כתב (בהערות על סימן תרע, עמוד שפב) טעם נוסף למנהג אכילת חלב: "לפענ"ד י"ל עוד לפמ"ש כתבו לכם על קרו השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. וראיתי בשפע חיים למור"ה הגה"ק (יהי אור נר ב) מביא מספר מתתיהו שמוספר ששחטו כל בהמותיהם לפי שלא רצו לקיים גזירתם כתבו לכם על קרו השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, ע"ש דברים מתוקים ושי"י. וי"ל דכיון ששחטו כל בהמות שהיו להם לא היה להם בכלל בשר ובהמות לשחוט ואכלו מאכלי חלב, ומהי"ט לא תקנו סעודה, שהוא דוקא בבשר, כמבואר בפוסקים לגבי סעודת מצוה כגון וכו' וכן בסעודת פורים כתב הרמב"ם בשר. אבל בחנוכה לא תקנו. ולפמ"ש אתי שפיר, שגם זה עניין פרסומי ניסא להגיד מסירת נפשם ששחטו כל בהמתם".

טעם שלא נתקן משתה בחנוכה ע"פ הנ"ל

הנה יש לציין לדברים נפלאים שראיתי בשו"ת דברי יציב (חלק ב סימן שפג) בביאור הטעם דליכא חיוב משתה ושמחה בחנוכה. הוא מבאר שם שהשתלשלות הנס היה ע"י יהודית שהוכרחה למסור עצמה להטפסור. והגם שלא נטמאה, סוף סוף הרי מסרה עצמה ולא היה דרך היתר לגמרי. לפיכך אין ראוי לתקן משתה ושמחה. ואף שדבריו נכתבו רק כסניף וביאור נוסף ולא כטעם עיקר, מ"מ ראיתי להביאם כאן כי דברים נפלאים המה. וזה לשונו: הדרן למילתו שנתבאר לנו בטוב טעם דעת הסבורים שלא קבעו משתה ושמחה משום נצחון המלחמה, דס"ל הלכה כר"ע וכנ"ל. ואפ"ל עוד בטעם הדבר, לפי שהשתלשלות הנס היה ע"י יהודית שהוכרחה למסור עצמה. והגם שבפיטו לשבת תנוכה וגם בכלבו משמע שלא נטמאה, מ"מ הרי מסרה עצמה, יעוין באשל אברהם מהדו"ת בסיומן תר"ע מה שדן בזה, עיי"ש. וכיון שלא היה לגמרי בדרך היתר, לא תיקנו ימי משתה ושמחה.

משא"כ בפורים, שידוע מזהה"ק (בח"ג דף רע"ו ע"א) אסתר הכניסה שידה תחתה, ויש לרמז זאת ג"כ במ"ש בחולין (קל"ט ע"ב) אסתר מן התורה מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר וכו', היינו שהיתה מוסתרת מעיניו של אותו רשע והבן, ולזה שפיר תיקנו משתה ושמחה.

מנהג אכילת סופגניות

ומנהגי אכילה בחנוכה, הואיל ואתא לידן, נימא מילתא גם על המנהג לאכול סופגניות בחנוכה. הובא בספר מנהג ישראל תורה[1] (חלק ב עמוד רפח) מקור למנהג זה ע"פ דברי רבינו מיימון אבי הרמב"ם: "כתב רבינו מיימון בו יוסף [אבי הרמב"ם] בחיבורו על התפילות, [בלשונו ערבי] בפירושו על ענין חנוכה, אין להקל בשום מנהג. ואפילו מנהג קל, ויתחייב כל נכון לו עשות משתה ושמחה

ומאכל לפרסם הנס שעשה ה' יתברך עמנו באותם הימים, ופשוט המנהג לעשות סופגנין, בערבי אלספניג, והם הצפחיות בדבש, ובתרגום האיסקריטין. משום שהם קלויים בשמן, זכר לברכתו.

וכתב רבנו נסים במגילת סתרים כי בכל מנהגי האומה באלו מנהגות כמו זה, והראש ראש השנה, החלב בפורים ובמוצאי פסח, והפוליס ביום הושענא רבה, ואתם המנהגים אין לנו לבזותם, ומי שהנהיגם זרז ומשתדל הוא, כי הם מעיקרים נעשים, ולא יבזו במנהג האומה, וכבר אמר הנביא ע"ה, ואל תטוש תורת אמן, דת אומתך אל תעזוב".

טעמו של הגרש"ז אויערבאך במנהג הנ"ל

מביאים בשם הגרש"ז אויערבאך (בהליכות שלמה על המועדים עמוד שיח בארחות הלכה הערה כ) טעם נפלא למנהג לאכול סופגניות: "וברשימות כת"י כתב רבנו טעם נוסף לאכילת הסופגניות [וכמדומה שבע"פ אמר כן בשם גדול אחד], כי בחנוכה בית חשמונאי טיהרו את כל המקדש, ואילו את אבני המזבח ששיקצום היוונים לא ידעו לטהרם וגנזום (ע"ז דף נ"ב ע"ב) והצטערו על כך, ולכן נהגו במאכלים שמברכים עליהם ברכת מעין שלש, שבה מזכירין "ועל מזבחך" משא"כ בברכת המזון שאין מוזכר בה המזבח ביחוד.

ובטעמא דמלתא כתב שם רבנו בשם הרב משה ליב שחור ז"ל משום טעם פירות תלוי במזבח, וכדתנן בסוף סוטה, משהחב בית המקדש ניטל טעם הפירות. וע"ע מגנת שלמה (ברכות מ"ד ע"א) ספר הזכרון צהר אהל ברוך עמוד גנט".

סכום הדברים

- א. מנהג ישראל לאכול מאכלי חלב בחנוכה.
- ב. הר"ן (ועוד ראשונים מזמנו) כתבו טעם המנהג ע"פ מעשה של יהודית בתו של יוחנן כהן גדול, כדלהלן:
- ג. אחת מגזירות היוונים, שכל ארוסה תבעל לטפסור תחלה. יהודית הלכה ומסרה עצמה לראש הצוררים. ובטרם שכב עמה, האכילתו גבינה ונרדם וחתכה את ראשו, וברחו כולם וניצלו היהודים. [זה היתה דוגמת מעשה של יעל עם סיסרא אלא שיעל הוצרכה לחטוא, ויהודית לא חטאה. י"א שיהודית היתה גלגול יעל, ונתקן חטאה בכך].
- ד. לפירוש אחד ברש"י, הטעם שנשים חייבות בנר חנוכה, הוא משום עובדא הנ"ל, שאף הן היו באותו הנס, כלומר, שעל ידן נעשה הנס.
- ה. האחרונים העתיקו המנהג והטעם על פי עובדא הנ"ל (הרמ"א, המהרש"ל, והלבוש).
- ו. עוד טעם להמנהג בספר ימי חנוכה, זכר לצדקת היהודים שבאותו הדור. היו חסרים בשר מפני שכולם שחטו בקרם בגלל גזירת היוונים לכתוב גידופים על קרו השור, ותחת בשר אכלו כלם חלב.
- ז. רבים נהגו לאכול סופגניות בחנוכה. ונמצא מקור קדום בדברי רבי מיימון אבי הרמב"ם שבימיו היו אוכלים סופגנין לפי שהם קלויים בשמן, זכר לנס פך שמן.
- ח. עוד טעם אמר הגרש"ז לאכילת סופגניות, כי מברכים עליו מעין שלש שבה מוזכר "ועל מזבחך", זכר למה שחידשו החשמונאים את המזבח אחר שבאו הפריצים וחללוהו.

[1] הוא מתקין שם דברי הרב יהודה ב"ר מאיר טולידאנו

Dear Rabbi Zakutinsky,

I thoroughly enjoyed your article on Chanukah lighting requirements for party attendance—it was both clear and insightful. As I was reading, a related question came to mind:

How should a family handle Chanukah lighting when the parents have very different work schedules? For example, if one parent is able to be home at the ideal time for lighting, but the other won't return for several

hours, is it preferable for the first parent to light on time, or should they wait so the entire family can participate together? I'm curious about how to balanc-

e the mitzvah of lighting at the appropriate time with the value of family involvement in the mitzvah.

This scenario seems to be increasingly common, and I'd greatly appreciate your guidance on the matter. Thank you,

Yosef adler

Dear Reb Yosef,

The optimal time to light candles is when the sun disappears from view. This is because the miracle will be publicized (pirsuma nisa) for the people who pass

by and see the candles.

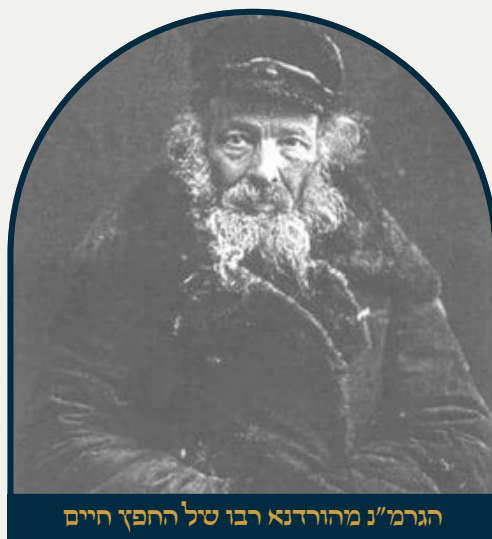
The poskim debate the exact timing of the mitzvah: Some hold the preferred time for lighting is immediately after sunset, while others hold the proper time is at the conclusion of the setting- which is when the 3 stars appear. The Rama (OC 672:2) writes that this was true when candles were lit outside the house.

Nowadays, candles are generally lit indoors and the main pirsuma nisa is for the members of the family, and candles may be lit any time at night. Nonetheless, the Rama writes that even so, it is preferable to light

early in the evening, so that passersby will see the candles in the window.

The question arises of what to do when one member of the household cannot be home at the proper time: Should the spouse light at the proper time and fulfill the obligation for both of them or should they wait to light together as a family, albeit after the "proper" time has passed? Rav Ovadia Yosef zt"l (Yechava Daas 3:51) discusses this issue at length and he concludes that it is preferable for a husband to ask his wife to light for him at the proper time than to wait for him to come home later in the evening. This way he fulfills his obligation with his wife's lighting at the proper time. Rav Shlomo Zalman Auerbach zt"l (Halichos Shlomo Chanukah page 298) likewise rules that it would be optimal for a husband to tell his wife to light for him and not to wait.

However, in this instance I believe that most follow the view of Rav Yaakov Kamanetzky zt"l (Emes L'Yaakov page 251). He is cited as ruling as follows: "Question: If the husband is delayed at work, is it preferred for his wife who is at home to light for him at the proper time? Answer: Even though according to the strict letter of the law it would seem to be so (to have the wife light), however, for shalom bayis purposes I do not believe that this is a good idea (rather they should wait to light together).

הגרמ"נ מהורדנא רבו של החפץ חיים

The opposite is also true. If the husband is home at the time of lighting and the wife is at work, although he definitely is not required to wait for her, as she fulfills her obligation with the husband's lighting, even if she is not currently at home. Nevertheless, this is not the proper thing for the husband to do. Rather, he should wait for her to arrive home and light together, "Although lighting Chanukah candles is a mitzvah which is exceedingly beloved (Rambam Hil.Chanukah

4:12), nonetheless, it does not come at the expense of family harmony and good will in the home. If one only has one candle on Friday, and cannot procure another, it should be used for Shabbos candles and not for Chanukah candles, because Shabbos candles were instituted to foster shalom bayis, i.e. peace and harmony in the home. Without light people would be unable to see, and shalom bayis would be negatively impacted (Shulchan Aruch OC 678:1 from Gemara Shabbos 23b). In our case as well, lighting candles without waiting for one's spouse to arrive will potentially have a negative impact on shalom bayis, and one should therefore wait until his wife comes home.

Indeed, the Chafetz Chaim related that his Rebbi, R' Nochum of Horodna, was always exceedingly careful to light Chanukah candles at the proper time – but when his wife was late in coming home, he delayed lighting Chanukah candles until she arrived. R' Chaim Kanievsky related a similar story regarding R' Yosef Chaim Sonnenfeld. Both R' Nochum and R' Yosef Chaim explained their rationale as we explained above: shalom bayis takes precedence over Chanukah candles (see Tuvcha Yaabiu, Lech Lecha, pg. 74-75; Ner Chanukah 2 fn. 8).

Chaim Avraham Zakutinsky

Nittel nacht

Many Jews have a custom not to learn Torah on the night preceding December twenty-fifth. This night is referred to as Nittel Nacht. Most Jews, however, learn Torah on Nittel Nacht. For practical halacha, one should follow his or her custom and consult a rav.

Some poskim question whether one may marry on Nittel Nacht. The Netai Gavriel cites the Sefer Chazon

Yeshayahu who reports that the Satmar Rebbe zt"l was against arranging weddings on this night.

However, the Sefer Shulchan Haezer notes that two great Rabbanim made weddings on Nittel Nacht. He adds that one of the Rabbanim was a grandchild of the Chasam Sofer, and that perhaps he had a tradition from his grandfather to permit marriage on Nittel Nach-

ht. The Netai Gavriel adds that the accepted custom in Israel is to rule leniently and allow for weddings to take place on Nittel Nacht. This was also the view of Harav Yosef Shalom Elyashiv zt"l. A similar permissible view can be found in the Sefer Yalkut Yosef.

Talmid Machon Smicha

עולם הפרשה

ראש ישיבתנו הרב מנחם מענדל פרעסקאט רב ומו"ץ בניו הייבן

איזה זכות היה לראובן להמית את בניו

ויאמר ראובן אל אביו את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשבינו אליך" (בראשית מב, לו)

הנה כתיב דכאשר הוצרכו השבטים להוריד את בנימין למצרים מחמת גזירת המושל, קם ראובן והציע ערבות מופלאה ליעקב אבינו באמרו "את שני בני תמית" וגו'.

והנה יש להקשות טובא על דברי ראובן:

חדא, מהיכי תיתי שיש לראובן רשותא להמית את בניו, והלא אין אדם רשאי לחבול בעצמו וכ"ש בבניו, ואיך הציע דבר שאין בידו לקיימו.

ותו קשיא, דהא מפורש בקרא "ובני ראובן חנוך ופלוא וחצרון וכרמי" (בראשית מו, ט), ומבואר דארבעה בנים הוו ליה לראובן, ומאי טעמא נקט דוקא תרי מינייהו ולא כוליהו,

דאם כוונתו להראות גודל בטחונו בהבטחתו, הוה ליה למימר כל ארבעת בניו.

ונראה לומר על פי מאי דאיתא במסכת שבת (לג, ב) "רבי אומר בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים." והשתא אתי שפיר, דראובן לא קאמר דאיהו ימית את בניו ח"ו, דזה ודאי אין בכחו ואין בידו, אלא דקים ליה חומר ענין הנדרים וההבטחות, דכל היכא דאיכא הפרת נדר והבטחה, איכא נמי סכנתא לקטנים ל"ע.

וכן יש לדקדק בלשונו של ראובן שאמר "את שני בני תמית", דמשמע דהמיתה תבוא מאליה מחמת עונש שמים על הפרת הנדר, ולא שהוא יעשה מעשה בידים ח"ו.

ולפי זה יש לומר דהיינו טעמא דנקט ראובן "שני בני" דייקא, משום דחצרון וכרמי עדיין קטנים הוו, ולפי הנ"ל רק קטנים נתפסים בעון נדרים, משא"כ חנוך ופלוא דכבר הגיעו לגדלות ואינם בכלל הסכנה הזאת.

Rabbi Elisha Pearl

The Maccabees and Timeless Halachic Lessons for Jewish Defense:

Two Chanukah Miracles

Chanukah celebrates two miracles,[1] the Neis Pach HaShemen (miracle of the flask of oil) and the Neis Nitzuach Milchamah (miracle of military victory against a superior army).

The Neis Pach HaShemen is more central in our observance, but the military victory – referenced twice daily in Shemoneh Esreh throughout Chanukah – carries crucial halachic implications that remain vital today.

Machsheves Yisroel teaches that there are two sorts of miracles, a Neis HaMelubash B'Teva (miracle encloded in the natural order) and Neis L'Maalah Min HaTeva (a miracle that transcends the natural order. [2]

Chanukah's military triumph represents a Neis HaMelubash B'Teva – Unlike the exodus from Egypt, where divine intervention was overt, the Chanukah victory manifested through natural means: strategic planning, and military engagement, guided by divine providence.

The story of the Chanukah war is not a mere historical account, but instead contains an urgent contemporary call for organized defense in Jewish communities the world over.

Historical Foundations

While most Jewish holidays which have a well known associated Torah text, the detailed account of the Chanukah miracles and wars appear in a little known series of works called Sefer Maccabim, the book of Maccabees.[3]

The drama begins when King Antiochus decides to make a uniform religion in his kingdom, erasing the local religions. In the book of Maccabees Volume 1, Chapter 2 we learn:

The king's officers came to the city of Modi'in to make the people abandon Hashem's Torah and worship idols. Many Jews joined them, but Matisyahu and his sons stood firm.

The king's officers told Matisyahu: "You are a leader among your people, with many sons and a large family. Therefore, come forward first to fulfill the king's command. You and your sons will find favor in the king's eyes, and he will give you gold, silver, and precious gifts."

Matisyahu raised his voice and said: "We will not forsake the commandments of Hashem our G-d and break His covenant with us. Therefore, we will not exchange our traditions for the king's decrees."

He ran through the city crying out: "Whoever is zealous for Hashem's Torah and maintains His covenant – follow me!" He and his sons fled to the

wilderness, leaving their possessions in the city. All those touched by the Torah of Hashem followed them and fled to the wilderness. They dwelled there with their wives, children, and livestock, for the persecution had become extremely severe.

The Greeks suddenly rose up to attack them on Shabbos, saying: "How long will you refuse to listen to the king's voice? Come out from here and do his bidding, and you will dwell securely." The Jewish people answered: "We will not come out, for we will not do the king's bidding, nor will we desecrate Shabbos."

The Greeks approached the cave and arranged weapons of war against it. The people inside did not raise their hands to throw stones or block its entrance. They said: "Let us die in our innocence, and let heaven and earth witness that you kill us wrongfully." The Greeks attacked them on Shabbos and killed all who were in the cave – their wives, their children, and their livestock. The dead numbered about a thousand.

When Matisyahu and his companions heard of this, they were deeply distressed. They said to one another: "If we do as our brothers did, not standing against the gentiles for our lives and our Torah, they will soon destroy us." That day, they declared: "**If our enemies come to fight us on Shabbos, we will go out against them and defend ourselves, and not die as our brothers did in the caves.**"

This passage becomes an important source in Torah discourse for the permissibility of Jewish self-defense on Shabbos.[4] Matisyahu and his companions, the rabbinic elders of the time, gave the psak halachah (halachic ruling) that Shabbos must be violated in order to preserve Jewish lives.

Desecrating Shabbos for Jewish Self-Defense

The story of the Maccabees is the first explicit source stating that Shabbos must be violated in order to save lives. The Gemara[5] records these principles through a parallel incident that occurred generations later:

Initially, they [Jewish defenders] would leave their weapons in a house close to the [city] wall [so as not to unnecessarily carry the weapons on Shabbos]. On one occasion, enemies noticed them and pursued them. The Jewish defenders entered [the house] to retrieve their weapons, and the enemies entered after them. [Many Jewish defenders were killed as a result]. At that time, the sages instituted that Jewish defenders should return home with their weapons [even if this entailed violating Shabbos].

Rav Yehudah said in the name of Rav: When gentiles lay siege to Jewish cities, we do not go out against them with weapons, nor do we violate the Sabbath because of them.

When does this apply? When they come concerning monetary matters [to merely steal] But if they come concerning matters of life [with intent to kill or kidnap], we go out against them with weapons and violate Shabbos to fend them off.

And in a border city, even if they haven't come to threaten lives but only to steal straw and hay, we confront them with weapons even in violation of Shabbos

Rav Yosef bar Minyomi said in the name of Rav Nachman: Babylon is considered like a border city.

We see again that in response to tragedy, the Rabbis ruled that one must violate Shabbos rather than take the risk of Jewish people dying.

Rambam codifies these laws in the Laws of Shabbos: [6] When performing life-saving activities on Shabbos that violate Shabbos rules, we don't assign them gentiles, minors, servants, or women, so that Shabbos should not be treated lightly in their eyes. Rather, they should be done by the greatest and wisest of Israel. As it says (Leviticus 18), 'which a person shall do and live by them' – live by them, and not die by them.

This teaches that the laws of the Torah are not vengeance in the world but rather compassion, kindness, and peace in the world.

And regarding those heretics who say that engaging in activity to save life on Shabbos is forbidden Shabbos desecration, Scripture says (Ezekiel 20), 'I gave them statutes that were not good and laws by which they could not live.

The Shulchan Aruch codifies the Gemara in Eiruvim, in the Laws of Shabbos:[7] If gentiles lay siege to Jewish cities: if they come concerning monetary matters, we don't violate Shabbos to confront them;[8] if they come concerning matters of life [with intention to kill or kidnap], or even with unclear intent, we must confront them with weapons and violate Shabbos to fend them off.

And in a border city, even if they only come concerni-

ng straw and hay [insignificant things], we violate Shabbos to fend them off.

Rema adds: [We must confront them] even if they haven't yet come but are planning to come.

Contemporary Applications in the Jewish Diaspora

In the modern world, the Chanukah story and cases of Jewish defenders can seem like relics of a time gone by. Now, it might seem, we live in a safer time. This is an illusion. Being a proud Jew and member of a proud Jewish community invites the threat of anti-semitic violence. Every Jewish community has the responsibility to make sure that they are well defended.

This responsibility falls upon the communal leadership, who must ensure that there are well trained and armed community members who can respond to threats. Once such an organized force exists, the likelihood of such threats actualizing drops dramatically.

Hatzalah, or Jewish emergency medical service corps have become ubiquitous in Jewish communities the world over. For Hatzalah, EMS is not a job – it is a sacred calling. Hence, Hatzalah is known for its rapid response rates and success far outpacing that of government services.

Halachah groups emergency medical services with emergency security services, so we must call attention to the necessity of Jewish security response teams in every Jewish community. This idea is not new – it goes back to the Maccabees, and to the Talmud.

In 1981, in response to an uptick of robberies in the Crown Heights community, the Lubavitcher Rebbe spoke of the critical importance of a trained, armed, Jewish security force in every Jewish community who would take responsibility for community safety – as he put it: The elders of the city are responsible for everything that occurs in the city.

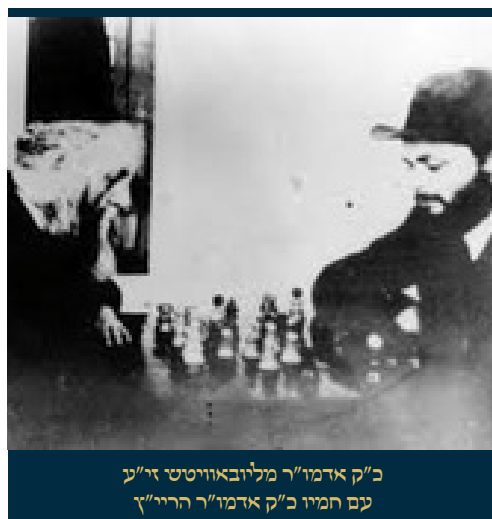
Recently in Crown Heights, there has been an uptick in robberies. If the elders of the city ensured that the thieves were caught, the thieves would be afraid to continue stealing.

The elders of the city are busy with other matters, certainly with matters of Torah sanctity and its commandments, but they are not dealing with this issue.

This doesn't mean that the elders of the city need to take a gun and go out to the streets to guard against thieves – they don't know how to use a gun. It's possible that when they need to shoot at a criminal, they might shoot in an inappropriate direction, hit someone else, and the criminal would be pleased with the situation.

Rather, they need to find appropriate people who will guard the neighborhood against theft, etc., and their involvement in this should be in a way that they can truthfully say 'our hands did not spill this blood'.

Every community's religious leaders are responsible for creating policy that safeguards the lives of their community. So, they must ensure a trained, armed Jewish security group in every community ready to respond at all times, even on Shabbos.

ב"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
עם חמיו"ר ב"ק אדמו"ר הריו"ץ

We began this discussion with the story of Matsiyahu ruling that it was necessary to wage war against the Greeks even on Shabbos. We then saw how a parallel story recorded in the Gemara in Eiruvim becomes the model for Shulchan Aruch's ruling that armed defenders must ensure the Jewish community's safety even on Shabbos.

The Lubavitcher Rebbe notes that the Gemara in Eiruvim's ruling on Jewish defense was stated with respect to Neharda'a – a city in ancient Babylon (modern day Iraq).

Not leaving matters to the imagination, the Rebbe specifies that this ruling applies to all Jewish communities wherever they may be. He then proceed-

ds to name [9] "Boro Park, Williamsburg, Washington Heights, Baltimore, Chicago, Detroit, Washington, Melbourne, London, and Israel".

BaYamim HaHem, B'Zman HaZeh (Then is Now)

The Simchas Torah massacres a mere 15 months ago were an inflection point for world Jewry. The illusion of security for Jews in Eretz Yisrael and around the world was shattered, and haters of the Jewish people began to raise their voice. This vocal hatred easily translates into actions that endanger Jewish lives.

The mandate for Jewish community security draws directly from the Maccabees' example: when faced with mortal danger, they acted to preserve Jewish life. Today's Jewish communities must similarly ensure their security infrastructure matches contemporary threats, guided by the timeless principles established during those first Chanukah battles.

The principles established by the Maccabees and developed through generations of halachah create a clear framework for modern security measures.

Just as every Jewish community maintains a Hatzalah force, they must establish well-organized, trained security forces that can both respond to and deter threats.

The miracle of Chanukah reminds us that while we rely on divine protection, we must also take practical action to defend Jewish life and practice. On Chanukah, the crucial lessons of the Maccabees' military victory must continue to guide Jewish communities in securing their future.

Rabbi Elisha Pearl

is a member of Machon Smicha's Rabbinic Advisory board. He served as the lead writer of Machon's Yoreh De'ah curriculum. He recently published a book entitled "Make Peace: A Strategic Guide to Lasting Peace in Israel, based on the teachings of the Lubavitcher Rebbe". Make Peace can be purchased at Amazon.com and better Jewish bookstores.

[1]See Shabbos 21a, Rambam Hilchos Chanukah, Ch. 3:1-3, Sefer HaMaamarim 5698, s.v. V'Atah B'Rachamecha HaRabim; Derushei Shevet HaLevi Chanukah, Dersush Sheini; Likkutei Sichos Vol. 1, p. 92; Likkutei Sichos, Vol. 30, pp. 303ff.; Toras Menachem, 5731 Vol. 2, pp. 10-11.

[2] See Kuntres Mai Chanukah; Machsehves HaChassidim Vol. 2, pp. 299-310; Reshimos, Choveres 6; L'Horos Nosson, Bereishis, p. 324; Nosson Piryo, Chanukah, pp. 74-75.

[3]There are four books in the series of Maccabees or Chashmonaim. See also Josephus, Antiquities of the Jews, Book 12, Chapters 5-10. Though, seemingly Josephus' account is heavily influenced by the Book of Maccabees.

[4]This passage in the book of Maccabees is quoted widely in Halachic literature regarding war and Pikuach Nefesh. See for example Rav S.Y.

Zevin's L'Or HaHalachah Vol. 1, Ch. 6; Rabbi Shlomo Goren's Shu"t Meishiv Milchamah Vol. 1, 2:2; Encyclopedia Talmudit Vol. 49 in the entry on war s.v. Bimei HaChashmonaim. The Lubavitcher Rebbe also uses the book of Maccabees in his discussion of Pikuach Nefesh. See Karasi V'Ein Oneh Vol. 2, p. 405, Yechidus with Sadigura Rebbe. Printed also in Sichos Kodesh. Sichos Kodesh 5740, Vol. 3, p. 1,158, Yechidus with Sadigura Rebbe (1980). See also Toras Menachem 5722, Vol. 1, p. 333 where the Rebbe approvingly discusses the Maccabees actions.

[5]Eiruvim 45a

[6] 2:5. See also 2:25 for further application of the permissibility of going to war on Shabbos.

[7] Orach Chaim 329:6.

[8] In the next Halachah, the Shulchan cites the ruling of Terumas

HaDeshen #156 who rules that a Jewish defense force must even respond with force to people who merely wish to steal, since the situation could devolve into one that places Jewish lives in danger. Mishnah Berurah 329:17 explicitly codifies this and rules that even if people are coming to steal, a Jewish defense force must violate Shabbos and respond as the situation could easily deteriorate if not met resolutely. Piskei Teshuvos 329:7 rules this way as well. So the overwhelming contemporary Halachic consensus is that Jewish communities may not even tolerate theft on Shabbos, and one must violate the Shabbos to fend off thieves as allowing them to operate presents a threat to the community.

[9]Toras Menachem 5729 Vol. 3, p. 145, Achron Shel Pesach (1969). See also, Sichos Kodesh 5738, Vol. 3, p. 384, Re'eh (1978)

● SPECIAL CHANUKAH SHIUR!

A MONTHLY SHIUR WITH HARAV CHAIM FINKELSTEIN שליט"א

this month's shiur:

**PIRSUMEI NISSA
& LIGHTING
THE MENORAH**

Harav Chaim Finkelstein
Rosh Yeshiva Le'Rabbonus Pretoria
Founder and Director of Machon
Lechecher U'Pituach Halacha.

Shiur Date and Time:

Sunday
29 December | 28 Kislev
10am EST

Live on Zoom:

ONLINEMACHON.COM/LIVE

Learn more at

onlinemachon.com